

11. A magyar államalapítás

Wagner Miklós 2025A

Előzmények:

- Magyar állam a honfoglalás előtt is létezett. Ez volt a **steppei nomádállam**, a **hét törzs szövetsége**, élén a honfoglalás korában két fejedelem (kende, gyula) állt. Kurszán, a honfoglaló gyula halála óta a korábbi kendék családja, az Árpádok viselték a nagyfejedelmi címet
- Törzsi berendezkedés, törzsek élén: **fejedelem**. A törzsszövetség, a **Magyar Nagyfejedelemség** élén álló nagyfejedelmi tisztség öröklődése a **szeniorátus** elve alapján: a cím a legidősebb fegyverforgató Árpád-házi férfit illeti. Ellentétben a keresztény-feudális **primogenitúrával**: ott a cím az elsőszülött férfi örökösöt illeti
- A kalandozások korában megkezdődött a letelepedés törzsenként a Kárpát-medencében, ez a folyamat a kalandozások befejeztével (970 körül) és főleg az államalapítással felgyorsult. A honfoglaló magyarság létszáma vitatott: 1–500 ezer fő. Nomadizmusukat feladva egyre inkább letelepedett életmódot folytattak
- A Kárpát-medencében a honfoglalás óta jelen vannak az avarok és szlávok is (200–300 ezer)
- A kalandozások kudarca után kérdéses volt, be tud-e illeszkedni a pogány magyarság az európai keresztény, feudális államok sorába (amelyek ellen a 10. században évtizedeken keresztül rablóhadjáratokat folytatott)
- Géza nagyfejedelem törekvése az volt, hogy **a törzseket saját befolyása alá** helyezze. Maga pogány hitű maradt, a kereszténységben Géza politikai eszközt látott, hogy Magyarországot Nyugat-Európába integrálhassa, így nyugati hittérítőket hívott az országba és 996-ban megalapította a pannonhalmi bencés apátságot. Ezzel Magyarországon is megjelent a szerzetesség

Államalapítás:

- Géza és Sarolt fia, Vajk, megkeresztelt nevén István, meggyőződéses keresztény hívó. Géza (a nyugati nyitás jegyében) megszerezte számára feleségül Gizella bajor hercegnőt. Fiukat, (Szent) Imrét is hívó kereszténynek neveltették. (A trónt nem tudta rá hagyni, mert megölte egy vadkan)
- 997-ben meghalt Géza, kérdés: ki öröklí a címét? **Szeniorátus** → Koppány, keresztény **primogenitúra** → István
Fegyveres konfliktus alakult ki, István keresztény német lovagok segítségével legyőzte a pogány Koppány seregeit és átvette a hatalmat
- Ezután még **le kellett számolnia** a megmaradt ellenséges törzsfőkkel: Gyula (István nagybátyja) elfogása (Erdély), Ajtony (Maros alsó folyása) legyőzése. Aba Sámuel (ezután István húgának férje és az első nádor) behódolt
- Miután István legyőzte Koppányt és Gyulát, megkezdte a keresztény vallású, erős, **feudális állam kiépítését**. Az **államszervezés világi része** (közigazgatás, azaz vármegyeszervezés) és **egyházi része** (püspökségek alapítása) **párhuzamosan történt**
- István → németpárti külpolitika, 1000. dec. 25-én vagy 1001. jan. 1-én megkoronázták a II. Szilveszter pápa által küldött koronával, innentől beszélhetünk, **keresztény, feudális magyar államról**
 - Állam**: egy területen élő lakosságot összefogó szervezet – a lakosság már területi alapon szerveződik, nem vérségi alapon (nemzetségek, törzsek). Létrejön egy, a köznéptől független fegyveres erő. Az új, Szent István-i állam hatékonyabban működött, mint a régi – végső soron ezért fogadták el
 - ekkoriban a feudális rendszer még csak kialakulóban Magyarországon
- István fő célja az volt, hogy Magyarországot **Nyugat-Euróához** kösse. Ezért terjesztette a **nyugati kereszténységet** és vetette meg a nyugat-európai társadalmi rend alapjait. Külpolitikailag békére törekedett Európával, nem indított külföldi hadjáratot, az 1030. évi német támadás ellen a felperzselt föld taktikájával védekezett
- István államszervezésének mintája: a 9. századi Frank Birodalom. **Frank mintára** pénzverés, oklevéladás stb.
- Újféle államszervezetet hozott létre, a közigazgatás alapja a **vármegye**: magyar állam területi alapú közigazgatási egysége, vezetője az ispán, aki egyben bíró is. A vármegyék katonai, igazgatási, gazdasági, bíraskodási funkciókat láttak el
 - A vármegyében megtermelt javak egy részét a király feléli, mivel a király **itineráns** életmódot él: nincs királyi székhely, a király településről településre vándorol
 - A 11–12. században a vármegyék még mind **királyi vármegyék**, azaz túlnyomó részükben a király a földesúr
- Belpolitika: **törvényhozás**. Sok (szigorú) törvénye egyházi témájú – a kereszténység felvétele hatalmi szóval történt:
 - templomok építése tíz falvanként**
 - tized** fizetése
 - vasárnapi kötelező mise (aki nem figyelt, megbüntették, főleg a fiatalokat, akiket István elsősorban meg akart nyerni)
 - vasárnapi munka tilalma
- Tíz püspökség alapítása, ezekből a pápának köszönhetően kettő érsekség: az esztergomi és a kalocsai → az előbbi a magyar egyház központja. Mivel tehát létrejött magyar érsekség, **a magyar egyház nem kerülhetett a német egyház uralma alá** (ellentétben pl. a prágai püspökséggel, amely nem érsekség – így vált Csehország a Német-római Birodalom részévé)
- Kormányzat:
 - nádor**: a király helyettese, a legmagasabb országos méltóság, kezdetben gazdasági + katonai szerep (később bírói is)
 - királyi tanács (legfőbb híveiből)
- Jelentős **földadományok** híveinek, pl. a német lovagoknak, később részben ez vezetett a nemesség kialakulásához
- Sógorának fia, Orseolo Péter követte a trónt.
- Istvánt (Imrével és Gellérrel együtt) Szent László 1083-ban szentté avatatta